

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

building
local
promise.

Razumkov
centre

САМІТ МИРУ: ГЕОПОЛІТИЧНИЙ КОНТЕКСТ І СТРАТЕГІЧНА ПЕРСПЕКТИВА

Червень 2024

Це видання було представлено Центром Разумкова в рамках Програми сприяння громадській активності «Долучайся!», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та здійснюється Раєт в Україні. Зміст видання є винятковою відповідальністю Раєт та його партнерів і не обов'язково відображає погляди Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) або уряду США.

САМІТ МИРУ: ГЕОПОЛІТИЧНИЙ КОНТЕКСТ І СТРАТЕГІЧНА ПЕРСПЕКТИВА

Михайло ПАШКОВ,
співдиректор програм зовнішньої політики та міжнародної безпеки Центру Разумкова

15-16 червня 2024 р. у Швейцарії відбудеться Саміт миру. Ця стратегічна ініціатива Києва має регіональний і глобальний масштаб. Вона була презентована восени 2022 р., і з того часу проведення саміту стало одним із базових зовнішньополітичних пріоритетів, який українська дипломатія наполегливо впроваджувала в різних регіонах світу, на всіх рівнях і міжнародних майданчиках.

Однак слід мати на увазі, що, по-перше, саміт стане важливим, але початковим етапом складного політико-дипломатичного процесу. По-друге, цей захід являє собою одну зі складових припинення війни в Україні. Її ефективність залежить від багатьох інших факторів — насамперед від успішного опору ЗСУ російським інтервентам, міжнародної допомоги, рішучості та єдності альянсу країн-союзників.

1. ПРОСУВАННЯ ФОРМУЛИ МИРУ: ОСОБЛИВОСТІ Й ЕТАПИ

Оприлюднення і презентація офіційним Києвом Формули миру відбулось в період вересня-листопада 2022 р. Вперше ця ідея була запропонована Президентом України 22 вересня 2022 р. на загальних дебатах 77-ї сесії Генасамблеї ООН¹. Перший варіант містив п'ять пунктів — покарання за агресію; захист життя; відновлення безпеки й територіальної цілісності; гарантії безпеки; рішучість захищатися. Згодом вдосконалену й оновлену версію (10 пунктів) В. Зеленський

виклав 15 листопада 2022 р. у виступі на саміті G20 (Індонезія). З того часу українська сторона розпочала масштабну політико-дипломатичну кампанію з просування власної ініціативи щодо скликання спеціального саміту (Global Peace Formula Summit) для реалізації української Формули миру.

У позиційному робочому документі «Філософія української Формули миру»² були викладені загальні підходи, які у максимально стислому вигляді наведені у таблиці «Загальні принципи Формули миру».

ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ФОРМУЛИ МИРУ

- 1. Радіаційна та ядерна безпека.** Будь-яке використання ядерної енергії має бути безпечним. Російські війська мають бути виведені з території Запорізької АЕС, а її територія демілітаризована. Будь-які форми ядерного шантажу мають бути припинені. Росія повинна утримуватися від усіх форм ядерних погроз, чітко взяти на себе зобов'язання не застосовувати ядерну зброю і не ставити під загрозу безпеку ядерних об'єктів.
- 2. Продовольча безпека.** Питання продовольчої безпеки має бути позбавлене збройної складової. Потрібно унеможливити будь-які дії, що негативно впливають на виробництво і постачання продовольства, створюють глобальні ризики. Необхідно забезпечити відновлення контролю України над українськими портами для вільного, повного та безпечного постачання української агропромислової продукції в різні регіони світу.

¹ Виступ Президента України на загальних дебатах 77-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН 22 вересня 2022 р. — Інтернет-представництво Президента України, <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-na-zagalnih-debatah-77-yi-sesiyi-77905>.

² Філософія Української Формули миру — Інтернет-представництво Президента України, https://www.president.gov.ua/storage/ji-files-storage/01/19/45/a0284f6fdc92f8e4bd595d4026734bba_1691475944.pdf.

3. Енергетична безпека. Унеможливити напади Росії на об'єкти критичної інфраструктури, забезпечити постійну охорону та міжнародний моніторинг безпеки об'єктів енергетичного сектору України. Українська енергетична інфраструктура має бути відновлена шляхом надання відповідної допомоги.

4. Звільнення полонених і депортованих осіб. Шляхом повного обміну повинні бути звільнені усі українські громадяни, які утримуються в Росії та на тимчасово окупованих територіях України, зокрема в АР Крим: військовополонені, інтерновані, цивільні, примусово переміщені і депортовані особи, включаючи дітей. При цьому права українських військовополонених і цивільних осіб, які утримуються Росією, повинні забезпечуватись відповідно до положень Женевської конвенції.

5. Відновлення територіальної цілісності України. Територіальна цілісність та суверенітет України мають бути відновлені щодо всієї її території у межах міжнародно визнаних кордонів, як вони були визначені на момент проголошення незалежності України у 1991 р., що включає всі без виключення тимчасово окуповані Російською Федерацією частини території України. Країни повинні утримуватися від дій, спрямованих на частковий або повний підрив національної єдності та територіальної цілісності України.

6. Виведення російських військ і припинення бойових дій. Суверенітет, незалежність і територіальна цілісність держав-членів ООН можуть бути ефективно захищені лише тоді, коли іноземні війська не розміщені незаконно на їхній території, а відповідні уряди мають повний контроль над своїми міжнародно визнаними кордонами. Неможливо відновити суверенітет і територіальну цілісність України, доки російські війська залишаються на її території. Російська Федерація повинна негайно, повністю і беззастережно вивести всі свої збройні сили з території України в межах її міжнародно визнаних кордонів і припинити бойові дії.

7. Відновлення справедливості. Відповідальність за найтяжчі міжнародно-правові злочини, вчинені на території України, має бути забезпечена шляхом належного, справедливого та незалежного розслідування й судового переслідування на національному чи міжнародному рівнях. Правосуддя має бути забезпечене для всіх жертв і з метою запобігання майбутнім злочинам. Росія має бути притягнута до відповідальності за всі порушення міжнародного права в Україні або проти неї, включаючи агресію, а також за будь-які порушення міжнародного гуманітарного права. Росія повинна нести правові наслідки, включаючи відшкодування шкоди, завданої такими діями.

8. Екологічна безпека. Війна проти України завдала масштабної екологічної шкоди. Міжнародне співтовариство має підтримувати Україну в таких ключових напрямках забезпечення екологічної безпеки: (1) Оцінка шкоди навколишньому середовищу, включаючи вплив на здоров'я людини та збереження біорізноманіття. (2) Притягнення до відповідальності за шкоду, завдану навколишньому середовищу. (3) Відновлення та реконструкція, включаючи перехід до зеленої економіки. Комплексна система екологічного й економічного оздоровлення має включати заходи щодо відновлення навколишнього природного середовища України.

9. Недопущення ескалації війни та повторення агресії. Ризик ескалації в Україні та навколо неї зберігатиметься до тих пір, поки її безпека не буде гарантована юридично обов'язковими інструментами міжнародного права, посилена надійними власними оборонними можливостями та інтегрована в нову архітектуру міжнародної безпеки. Україні мають бути надані чіткі зобов'язання та гарантії безпеки, які повинні включати заходи щодо протидії новій агресії проти України.

10. Підтвердження закінчення війни. Досягнення справедливого і міцного миру можливе лише за умови відновлення територіальної цілісності та суверенітету України та міжнародно-правового оформлення припинення війни. Цей крок передбачає створення чіткої рамки підтвердження припинення війни, надання зобов'язань та гарантій безпеки, створення умов для післявоєнного врегулювання. Завершення війни має бути підтверджено на мирній конференції, яка відбудеться за участю якнайширшого кола держав, які беруть участь у реалізації Формули. Комплексний юридично обов'язковий міжнародний договір має бути підписаний сторонами за участю держав-гарантів.

Зрозуміло, що цей рамковий документ був лише «стартовим драфтом». Він дає певне уявлення про структуру і загальні підходи до Формули миру. Під час чисельних не-публічних переговорів, консультацій і дискусій з іноземними партнерами поступово формувалося спільне бачення шляхів і механізмів досягнення справедливого миру для України.

Слід підкреслити, що міжнародна вага рішень саміту значною мірою залежатиме від складу і географії його учасників. Але залучення великої кількості країн з різних регіонів світу з різними поглядами та позиціями обумовлює необхідність взаємних поступок, змушує до певних компромісів. Тому нині, станом на травень 2024 р., передчасно говорити про структуру і зміст фінального

документу. Судячи із заяв та коментарів керівництва України, пріоритетними темами саміту будуть три — радіаційна та ядерна безпека, продовольча безпека, звільнення полонених і депортованих осіб. За словами Президента України: «Якщо ми вийдемо із Саміту з цими трьома кроками, з погодженням у більшості країн цих позицій, це говоритиме, що далі росія їх не блокуватиме, а ми розроблятимемо... дуже докладний план кожного із цих пунктів»³. Про ці три ключові теми саміту говорив і Канцлер Німеччини О. Шольц в коментарі журналу Stern, підкресливши: «Ніхто не повинен мати перебільшених очікувань. Ми не ведемо там переговори про закінчення війни. У кращому випадку, це початок процесу...»⁴.

Загалом, українська ініціатива базується на національних інтересах, відповідає духу і нормам Статуту ООН. Цей мирний план, який, з одного боку, має універсальний характер і слугуватиме основою для об'єднання мирних ініціатив у вигляді спільного документу. А з іншого — це стимул для подальшої консолідації країн з різних континентів, солідарних з Україною.

Офіційний Київ включив Саміт миру до базових зовнішніх пріоритетів. Зокрема, 23 грудня 2022 р. на Конференції послів України В. Зеленський відзначив реалізацію Формули миру серед «дуже важливих напрямів роботи в наступному році»⁵. У серпні 2023 р. під час екстреної наради послів Президент серед п'яти основних зовнішньополітичних пріоритетів першим виокремив Формулу миру. Згодом, 22 грудня 2023 р., у виступі перед представниками дипломатичної служби В. Зеленський окреслив основні перспективні напрями зовнішньої політики країни, серед яких відзначив втілення української Формули миру. 12 квітня 2024 р. Глава МЗС Д. Кулеба у виступі на міжнародній конференції в Києві

одним з базових зовнішніх напрямів назвав проведення Саміту миру у Швейцарії⁶.

Для просування цієї ініціативи українська сторона використовувала різні дипломатичні інструменти та переговорні формати.

Перше. Переговори на високому і вищому рівнях. У рамках інтенсивного політико-дипломатичного марафону українська сторона активно використовувала формат двостороннього діалогу на президентському і міністерському рівнях для лобювання підтримки Формули миру і проведення на її основі глобального саміту. Ця тема була однією з центральних на чисельних переговорах Президента України з лідерами європейських країн, главами держав Латинської Америки, Африки, Близького Сходу, Азійсько-Тихоокеанського регіону тощо⁷.

Друге. Консультації радників з питань безпеки. Це основна політико-дипломатична переговорна платформа, в рамках якої здійснювалося узгодження позицій країн-партнерів, підготовка підсумкового документу Саміту миру. Виокремлюючи чотири основні раунди переговорів, не важко відслідкувати динаміку зростання кількості зацікавлених учасників — з 15 в червні 2023 р. до 81 в січні 2024 р.

✓ **25 червня** 2023 р. в Копенгагені відбулися консультації щодо ключових принципів миру з радниками із питань національної безпеки та політичними радниками з Бразилії, Великої Британії, Данії, ЄС, Італії, Індії, Канади, Німеччини, Південної Африки, Саудівської Аравії, США, Туреччини, України, Франції та Японії.

✓ **5 серпня** 2023 р. у Джидді (Саудівська Аравія) відбувся другий раунд переговорів з Формули миру, в якому взяли участь представники 42 країн Європи, Близького Сходу, Азії, Африки, Північної та Південної Америки

³ Об'єднання країн з усіх континентів на Глобальному саміті миру покаже, хто справді хоче закінчення війни — Президент України в інтерв'ю AFP 18 травня 2024 р. — Інтернет-представництво Президента України, <https://www.president.gov.ua/news/obyednannya-krayin-z-usih-kontinentiv-na-globalnomu-samiti-m-90981>.

⁴ Шольц відповів, чи будуть на саміті миру обговорювати закінчення війни в Україні. — УНІАН, 14 травня 2024 р. <https://www.unian.ua/politics/samit-miru-u-shveytsariji-sholc-rozpoviv-pro-shcho-tam-budut-govoriti-12635715.html>.

⁵ Щодня ви маєте відчувати, що від вашої роботи залежить життя людей і ситуація в нашій країні — виступ Президента на Конференції послів України. 23 грудня 2022 р. — <https://www.president.gov.ua/news/shodnya-vi-mayete-vidchuvati-sho-vid-vashoyi-roboti-zalezhit>.

⁶ Кулеба назвав п'ять пріоритетів для дипломатів, Patriot — на першому місці. — Укрінформ, <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3851581-kuleba-nazvav-pat-prioritetiv-dla-diplomativ-patriot-na-persomu-misci.html>.

⁷ Події і етапи переговорного процесу України з країнами-партнерами, у т.ч. стосовно Формули миру, окреслюються у щомісячних моніторингових дослідженнях Центру Разумкова. Див.: — <https://razumkov.org.ua/vydannia/shchorichni-analitychni-pidsumky-i-prohnozy>.

тощо. Суттєво збільшилась кількість держав, зокрема, завдяки участі представників Китаю, Індії, ПАР, Бразилії тощо. Було вирішено сформувати робочі групи за ключовими темами 10 пунктів української Формули миру.

✓ **28 жовтня 2023 р.** на Мальті відбулась третя зустріч з обговорення Формули миру, в якій взяли участь 66 країн і міжнародних організацій. Цей захід вважався підготовчим етапом Саміту миру, який українська сторона планувала провести наприкінці року.

✓ **14 січня 2024 р.** в Давосі (Швейцарія) відбулась четверта зустріч радників із питань національної безпеки та радників із зовнішньої політики лідерів держав щодо реалізації Формули миру. У зустрічі взяли участь представники 81 країни світу і міжнародних організацій⁸.

Цей переговорний формат доповнювався регулярними консультативними раундами керівництва України з представниками дипломатичного корпусу, де обговорювалися різні пункти українського мирного плану. Зокрема, у грудні 2023 р. на території аеропорту «Бориспіль» відбулась десята зустріч з іноземними дипломатами, де обговорювалась реалізація десятого пункту Формули про підтвердження закінчення війни. У заході взяли участь 86 учасників: представники 83 іноземних держав і трьох міжнародних організацій⁹.

Третє. Просування Формули миру на міжнародних заходах і майданчиках. Протягом 2023–2024 рр. українська сторона достатньо продуктивно використовувала різноманітні міжнародні заходи для поширення та підтримки власної мирної ініціативи. Важливо, що універсальність Формули миру надавала можливість лобювати її на заходах різної тематичної спрямованості.

Зокрема, безпекова частина Формули кореспондувалась з тематикою Мюнхенської

безпекової конференції (лютий 2023–2024 рр.), безпекового форуму «Діалог Шангри-Ла» (Сінгапур, червень 2023 р.), III саміту «Кримської платформи» (серпень 2023 р.), а також інших аналогічних заходів — Галіфакського безпекового форуму, III Паризького форуму миру, X Варшавського безпекового форуму тощо.

Політико-правова, гуманітарна складова Формули відповідала порядку денному конференції «United for Justice: War Crimes against Ukrainian Children», III саміту Європейської політичної спільноти (жовтень, Іспанія), міжнародній конференції «Відновлення справедливості для України» (Гаага, квітень 2024 р.) та ін.

Економічні аспекти Формули виглядали доречними на Всесвітньому економічному форумі в Давосі (січень 2024 р., Швейцарія), Дельфійському економічному форумі (квітень 2024 р.), круглому столі Світового банку тощо.

Своєю чергою, просуваючи екологічну складову формули, Україна виступила з важливими ініціативами на Глобальній XXVIII Конференції ООН зі зміни клімату (грудень 2023 р., Дубай).

Паралельно ініціативу Києва було підтримано на постійно діючих регіональних форумах за участю України. Зокрема, в грудні 2023 р. саміт глав держав та урядів країн Північної Європи ухвалив Спільну заяву, в якій наголошується на підтримці процесу імплементації Формули миру включно з участю у відповідному саміті¹⁰. У лютому 2024 р. саміт «Україна – Південно-Східна Європа» ухвалив спільну декларацію, в якій висловлюється готовність брати участь у реалізації української Формули миру.

Четверте. Підтримка Формули миру міжнародними організаціями. 16 грудня 2022 р. Європейська рада у висновках

⁸ Кількість учасників збільшилася на 15, порівняно з попереднім заходом (Мальта). Своїх представників у Давос делегували 39 країн Європи, 18 – Азії, 12 – Африки, 6 – Південної Америки, 3 – Північної Америки, 2 – Океанії. Див.: Інтернет-Представництво Президента України – <https://www.president.gov.ua/news/u-davosi-rozpochalasya-chetverta-zustrich-radnikov-iz-pitan-88317>.

⁹ В аеропорту «Бориспіль» відбулась зустріч Андрія Єрмака з іноземними послами щодо десятого пункту Формули миру про підтвердження закінчення війни. 1 грудня 2023 р. – Інтернет-представництво Президента України, <https://www.president.gov.ua/news/v-aeroportu-borispil-vidbulasya-zustrich-andriya-yermaka-z-i-87413>.

¹⁰ Лідери країн Північної Європи на саміті в Осло підтвердили непохитну підтримку України. – Укрінформ, <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3799824-lideri-krain-pivnicnoi-evropi-na-samiti-v-oslo-pidtvrdili-nepohitnu-pidtrimku-ukraini.html>.

засідання заявила про готовність підтримати мирні ініціативи України¹¹. Генеральна Асамблея ООН 23 лютого 2023 р. ухвалила резолюцію «Принципи Статуту ООН, що лежать в основі досягнень всеохоплюючого, справедливого і сталого миру в Україні», яка вповні кореспондується з рядом положень Формули миру¹². 15 березня 2023 р. на засіданні Європарламенту Голова Європейської ради Ш. Мішель виступив із заявою, що ЄС підтримує справедливую Формулу миру, запропоновану Україною, а згодом, саміт ЄС у підсумковому документі задекларував підтримку мирної ініціативи Києва. 17 травня 2023 р. IV Саміт Ради Європи у підсумковій резолюції наголосив на політичній підтримці української Формули миру¹³. Своєю чергою, на саміті в грудні 2023 р. лідери G7 у спільній заяві підтримали українську мирну ініціативу¹⁴.

Шлях реалізації ідеї Саміту миру є тривалим, складним, суперечливим через багато об'єктивних і суб'єктивних факторів, пов'язаних з тенденціями у внутрішній політиці країн-партнерів, кон'юнктурними інтересами окремих держав, з регіональними і глобальними процесами, зі зростаючим опором країни-агресора та її сателітів.

Оцінюючи процес розробки та підготовки фінального документу, слід зазначити, що згадані вище переговорні платформи стали основними майданчиками для узагальнення і опрацювання пропозицій країн-партнерів. Водночас паралельно в інформаційному просторі з'являлися чисельні мирні ініціативи різного характеру і спрямованості. Певне уявлення про миротворчу активність окремих країн дає таблиця «Деякі мирні плани та ініціативи країн світу».

ДЕЯКІ МИРНІ ПЛАНИ ТА ІНІЦІАТИВИ КРАЇН СВІТУ	
Країна-автор	Зміст ініціативи
Поетапний мирний план Італії ¹⁵ (травень 2022 р.)	Італія розробила план по Україні, складений МЗС за участю уряду Італії. План містить чотири етапи: 1) припинення вогню та ліквідація лінії бойових зіткнень під наглядом ООН; 2) вступ України в короткі терміни в ЄС та її нейтральний статус без приєднання до НАТО; 3) угода між Україною та росією щодо «спірних територій» Донбасу і Криму для вирішення протиріччя щодо міжнародно-визнаних кордонів; 4) новий багатосторонній договір про мир і безпеку в Європі, який повинен забезпечити контроль за озброєннями і запобігання конфліктів.
Пропозиції Мексики ¹⁶ (вересень 2022 р.)	Президент Мексики А. Обрадор заявив про намір подати в ООН мирний план припинення війни в Україні. План полягає у створенні комітету посередництва, до якого увійдуть прем'єр-міністр Індії, генеральний секретар ООН і Папа Римський. Посередники негайно розпочнуть переговори з президентами росії і України і досягнуть перемир'я щонайменше за 5 років. А. Обрадор виступив проти антиросійських санкцій та постачання західної зброї в Україну.
План Китаю ¹⁷ (лютий 2023 р.)	МЗС Китаю у лютому 2023 р. опублікувало «Позицію щодо політичного врегулювання української кризи», документ нараховує 12 пунктів: 1. Повага до суверенітету усіх країн; 2. Відмова від менталітету Холодної війни; 3. Припинення бойових дій; 4. Відновлення мирних переговорів; 5. Вирішення гуманітарної кризи; 6. Захист цивільного населення та військовополонених; 7. Безпека атомних електростанцій; 8. Зниження стратегічних ризиків; 9. Сприяння експорту зерна; 10. Припинення односторонніх санкцій; 11. Підтримання стабільності промислових ланцюгів і ланцюгів поставок; 12. Сприяння постконфліктній відбудові.

¹¹ Лідери ЄС готові підтримати мирні ініціативи України – висновки. – Інтерфакс-Україна, <https://interfax.com.ua/news/general/878682.html>.

¹² Зокрема, цей документ: а) вимагає виведення російських військ з території України, негайне припинення; б) притягнення до відповідальності за вчинені на території України злочини за міжнародним законодавством; в) підтверджує прихильність суверенітету, незалежності та територіальній цілісності України в межах її міжнародно визнаних кордонів; г) закликає держави-члени та міжнародні організації до забезпечення всеохоплюючого, справедливого і міцного миру в Україні.

¹³ Саміт Ради Європи підтримав «формулу миру» Зеленського. Євроінтеграційна правда, 17 травня 2023 р. – <https://www.eurointegration.com.ua/news/2023/05/17/7161889/>.

¹⁴ G7 Leaders issued a statement following their virtual meeting on 6 December 2023. – <https://www.gov.uk/government/news/g7-leaders-statement-6-december-2023>.

¹⁵ Італія передала ООН поетапний мирний план щодо України. – УНІАН, <https://www.unian.ua/politics/italiya-peredala-onn-poetapniy-mirniy-plan-po-ukrajini-novini-ukrajina-11833092.html>.

¹⁶ У Мексиці вигадали мирний план для України, Подоляк назвав його «підігриванням Росії». – Фокус, <https://focus.ua/uk/world/529735-v-meksike-privdumali-mirnyy-plan-dlya-ukrajiny-podolyak-nazval-ego-podygryvaniem-rossii>.

¹⁷ МЗС Китаю опублікувало «позицію щодо врегулювання української кризи» з 12 пунктів. – Укрінформ, <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3674373-mzs-kitau-opublikovalo-poziciu-sodo-vreguluvanna-ukrainskoi-krizi-z-12-punktiv.html>.

Мирні ініціативи Індонезії ¹⁸ (червень 2023 р.)	Міністр оборони Індонезії П. Субіанто на безпековому форумі «Діалог Шангри-Ла» в червні 2023 р. запропонував мирний план, що містить наступні складові: ✓ негайне припинення вогню; ✓ відведення військ з кожного боку на 15 км від лінії фронту та створення демілітаризованої зони; ✓ створення миротворчої місії під егідою ООН; ✓ проведення референдумів за участю ООН на «спірних територіях».
План країн Африканського Союзу ¹⁹ (червень 2023 р.)	Президент ПАР С. Рамафоса під час візиту до Києва (червень 2023 р.) оприлюднив позиції Африканського Союзу щодо війни в Україні: 1. Забезпечення миру через переговори дипломатичним шляхом; 2. Деескалація конфлікту; 3. Суверенність держав і народів відповідно до Статуту ООН; 4. Необхідність гарантій безпеки для всіх країн; 5. Обидві сторони конфлікту повинні забезпечити рух зернових і добрив; 6. Гуманітарна підтримка тих, хто став жертвами війни, хто страждає; 7. Обов'язковий обмін полоненими та повернення дітей; 8. Післявоєнна відбудова (допомога постраждалим через війну); 9. Активізація діалогу та співпраці з країнами Африки.
Миротворчі ініціативи Ватикану ²⁰ (квітень 2023 р.)	У квітні 2023 р. квітня Папа Римський повідомив про план Ватикану створити «миротворчу місію» для послаблення напруженості між двома країнами і припинення війни. Україна попросила Ватикан допомогти у питанні звільнення полонених. Згодом Папа Римський закликав до переговорів у війні РФ проти України, зазначивши, що «сильнішим буде той, хто матиме мужність підняти білий прапор».
Пропозиції Бразилії ²¹ (липень 2023 р.)	У липні 2023 р. Президента Бразилії Л. Сілва оприлюднив деякі пропозиції щодо припинення війни в Україні. На його думку, Бразилія, залишаючись «нейтральною», може виступити посередником у потенційних мирних переговорах. Має бути створена група країн, здатних розмовляти з Україною і Росією. Крим залишатиметься під контролем РФ, а статус інших анексованих територій має бути «переглянутий».
Новий мирний план Туреччини ²² (квітень 2024 р.)	Туреччина ініціювала та надала переговорний майданчик для україно-російських переговорів у Стамбулі у травні 2022 р. Згодом Р. Ердоган виступив з рядом мирних ініціатив. За інформацією з неофіційних джерел, останній мирний план турецького лідера передбачає: 1. Взаємне зобов'язання США та Росії про незастосування за жодних умов ядерної зброї; 2. Заборону на втручання у внутрішні справи іншої країни у будь-який спосіб; 3. Заморожування війни на теперішній лінії фронту; 4. Зобов'язання провести у 2040 р. загальноукраїнський референдум щодо зовнішньополітичного курсу країни, а також референдуми під міжнародним контролем на всіх анексованих українських територіях; 5. Гарантії позаблокового статусу України до 2040 р.; 6. Обмін полоненими за формулою «всіх на всіх»; 7. Росія не заперечує вступ України до ЄС.
Пропозиції Словаччини ²³ (травень 2024 р.)	Президент Словаччини П. Пеллегріні у виступі з нагоди 79-ї річниці закінчення Другої світової війни в Європі, закликав провести мирні переговори з РФ, «говорити про припинення вогню, про мирні сценарії». Він запропонував майданчиком для таких переговорів Братиславу, яка «має досвід подібного саміту».

На жаль, окремі мирні ініціативи виглядали як «димова завіса» для отримання власних дивідендів від війни в Україні, деякі гучні заяви та пропозиції мали переважно кон'юнктурний характер, передбачали врегулювання ситуації

за рахунок передачі країні-агресору українських територій, що є неприйнятним для Києва (про останню китайсько-бразильську ініціативу від 24 травня 2024 р., що має свої політичні особливості, йтиметься нижче).

¹⁸ Миротворчі та референдум: Індонезія представила «мирний план» для України. – УНІАН, <https://www.unian.ua/war/pripinennya-vognyu-vidvedennya-viysk-i-referendum-mirny-plan-indoneziji-dlya-ukrajini-12280233.html>.

¹⁹ Президент ПАР назвав «10 складових» позиції країн Африканського Союзу щодо війни в Україні. – Радіо Свобода, <https://www.radiosvoboda.org/a/news-afryka-par-myr/32462816.html>.

²⁰ Папа Франциск – про війну РФ проти України. Сильніший той, у кого є мужність підняти білий прапор. – Укрінформ, <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3837721-papa-rimskij-pro-vijnu-rf-proti-ukraini-silnisij-toj-v-kogo-e-muznist-pidnati-bilij-prapor.html>.

²¹ «Зеленський не може хотіти всього»: президент Бразилії запропонував Україні відмовитися від Криму. – Фокус, <https://focus.ua/uk/politics/559457-zelenskij-ne-mozhe-hotiti-vsogo-prezident-braziliji-zaproponuvav-ukrayini-vidmovitisya-vid-krimu>.

²² Туреччина має новий «мирний план» для України: що передбачає ініціатива – 3МІ. – ТСН, <https://tsn.ua/svit/turechchina-maye-noviy-mirny-plan-dlya-ukrayini-scho-peredbachaye-iniciativa-zmi-2555521.html>.

²³ «Давайте поговоримо»: президент Словаччини «відкрив» площадку для «переговорів» з РФ. – УНІАН, <https://www.unian.ua/world/davayte-pogovorimo-lider-slovachchini-zaproponuvav-ploshchadku-dlya-peregovoriv-z-rf-12630270.html>.

Внаслідок ускладнення геополітичної ситуації в цілому, неоднозначного ставлення до української ініціативи з боку окремих країн терміни проведення саміту неодноразово переносилися. Спочатку планувалося провести захід в липні 2023 р. (500 днів від початку повномасштабної війни), потім наприкінці 2023 р., згодом — в лютому 2024 р.²⁴

Врешті-решт, процес просування української Формули миру вийшов на фінішну пряму, коли 15 січня 2024 р. під час переговорів з Головою Федеральної Ради Швейцарії В. Амгерд була досягнута домовленість про проведення глобального Саміту миру на найвищому рівні у Швейцарії. Згодом, 10 квітня 2024 р. офіційний Берн оприлюднив інформацію про проведення цього заходу — 15–16 червня в швейцарському м. Бюргеншток.

Загалом, є підстави стверджувати про продуктивну роботу української дипломатії з просування ініціативи Саміту миру. Були залучені різноманітні координовані політико-дипломатичні формати й інструменти, запроваджені креативні підходи та засоби лобювання, розширена географія діалогу, продуктивно використовувалися канали парламентської і публічної дипломатії, допомога країн-союзників тощо²⁵.

2. ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ УКРАЇНСЬКОГО МИРНОГО ПЛАНУ

Процес досягнення справедливого стабільного миру для України має ряд особливостей: а) він перебуває під впливом багатьох чинників глобального і регіонального рівня; б) містить багато складових (воєнна, політична, економічна та ін.); в) в цьому процесі беруть участь прямо чи опосередковано багато гравців з різними підходами і баченням картини мирного світу.

У загальному плані Саміт миру умовно можна вважати початком (або преамбулою) складного і, очевидно, тривалого шляху до зупинення війни. Цей захід відбуватиметься

без участі країни-агресора. Причину досить чітко пояснив глава МЗС України Д. Кулеба: «... немає сенсу мати Росію за столом переговорів, якщо ви не можете гарантувати, що вони діятимуть добросовісно. Є лише два способи довести Росію до ситуації, коли вона діятиме добросовісно. Перший — це успіх на полі бою, а другий — наявність коаліції країн, які поділяють однакові принципи та однакові підходи»²⁶.

Отже, з огляду на згадані обставини і особливості, усвідомлюючи інавгураційний характер Саміту миру, можна виокремити декілька тактичних і стратегічних завдань цього заходу.

Загальним завданням Саміту миру є забезпечення широкого представництва лідерів держав світу й ухвалення спільного документу (комюніке, декларація, спільна заява), який слугуватиме дорожньою картою для зупинення війни в Україні і встановлення стабільного справедливого миру. Як заявив Президент України в інтерв'ю журналістам 17 травня 2024 р.: «Якщо в нас буде серйозна кількість країн і буде відповідне комюніке, це буде наша дипломатична перевага»²⁷.

Зрозуміло, що рішення саміту матимуть переважно політичне значення, але підтримка авторитетних міжнародних інституцій (ЄС, НАТО, Рада Європи, ПА ОБСЄ, G7) та країн-світових лідерів надає легітимності та геополітичної ваги українській ініціативі. Водночас концептуальні підходи і конкретні заходи, викладені в підсумковому документі, матимуть значення не лише для формування в перспективі нової архітектури безпеки на європейському континенті, а й у більш широкому геополітичному контексті. Зокрема, ідеться про вдосконалення засобів врегулювання/мінімізації різних кризових ситуацій на світовій арені.

Цей захід, в рамках українського мирного сценарію, має акумулювати підходи і

²⁴ В ОП допускають проведення саміту щодо «формули миру» у 2024 р. — Українська правда, <https://www.pravda.com.ua/news/2023/11/9/7428091/>.

²⁵ Більш детально див.: Зовнішня політика України в контексті геополітичних процесів. Аналітична доповідь Центру Разумкова (лютий 2024 р.), <https://razumkov.org.ua/images/2024/02/29/2024-PAKT-5.pdf>.

²⁶ Кулеба пояснив, коли можливі мирні переговори з Росією. — Дойче велле, <https://www.dw.com/uk/kuleba-poasniv-koli-mozlivi-mirni-peregovori-z-rosieiu/a-68979206>.

²⁷ Результатом Саміту миру має стати комюніке лідерів — Зеленський. — Інтерфакс, <https://interfax.com.ua/news/general/987368.html>.

пропозиції держав-учасниць реально зацікавлених у мирному врегулюванні, сформулювати спільну переговорну платформу. При цьому слід зазначити, що процес вдосконалення і уточнення підсумкового тексту триватиме, можливо, і під час саміту і після нього. Зокрема, за словами Президента України: «Після цього (після саміту – ред.) можна організовувати майданчики в тих чи інших країнах, де технічно буде опрацьовано кожен із цих пунктів. І тоді цей план давати представникам Росії»²⁸.

Стратегічною метою саміту є консолідація і розширення альянсу країн, що підтримують мирний план Києва та готові долучитися до реалізації його пунктів. Це складне завдання з огляду на різні позиції держав світу щодо війни в Україні. Адже світову спільноту можна досить умовно поділити на наступні групи²⁹. **Країни-союзники**, які здійснюють пряму воєнно-фінансову підтримку України та відстоюють її інтереси на світовій арені. Це альянс понад 50 країн, які беруть участь у групі «Рамштайн», приєднуються до антиросійських санкцій, підтримують створення міжнародного трибуналу тощо. Ядром цієї групи є держави колективного Заходу. **Група країн, політично солідарних з Україною**, яка спільно з союзниками Києва складає понад 100 держав, підтримуючих в ГА ООН проукраїнські резолюції. **«Нейтральні» держави**, які уникають самовизначення щодо війни в Україні, намагаються підтримувати контакти з Україною і країною-агресором, закликаючи до «мирного врегулювання конфлікту». Це Китай, Бразилія, ПАР, Туреччина, ряд країн Африки, Латинської Америки, Близького Сходу. **Союзники агресора**. Це обмежена група держав, до яких входять КНДР, Іран, Білорусь, Еритрея, Малі, Нікарагуа, Сирія тощо.

Керівництво України неодноразово наголошувало на важливості участі у саміті якомога більшого числа країн. Було надіслано понад 160 запрошень керівникам країн світу. Якщо

з боку європейських лідерів спостерігається прогнозована підтримка заходу, то довкола участі країн Глобального Півдня розгорнулася гостра прихована боротьба між колективним Заходом і країною-агресором, а в більш широкому плані – між демократичним світом і табором авторитарних держав. У цьому плані позитивним сигналом слід вважати заяву Прем'єр-міністра Індії Н. Моді про участь Індії у саміті.

За інформацією Президента України, станом на початок червня 2024 р. участь у саміті підтвердили 107 держав світу і міжнародних організацій³⁰. Це дає підстави прогнозувати, що саміт дійсно буде глобальним і зможе об'єднати більшість країн світу. Водночас важливим фактором є також участь керівництва міжнародних організацій, які підтримують Україну і виступають за припинення війни на українських умовах.

У політико-ідеологічному плані саміт має значення для визначення певних спільних стратегічних позицій колективного Заходу на українському напрямі. На жаль, серед політичних еліт спостерігається дефіцит (а точніше відсутність) бачення тактики і стратегії протистояння російській військовій і гібридній експансії на європейському континенті та світі в цілому. Найбільш критичним для Києва є дефіцит плану дій колективного Заходу на українському напрямі. Саме цим обумовлені проблеми з воєнно-фінансовою підтримкою України, запровадженням системи санкцій проти країни-агресора, її ізоляції на світовій арені тощо.

З ряду ключових питань позиції країн-союзників суттєво відрізняються. Зокрема, 18 травня 2024 р. в інтерв'ю агенції Франс-прес Президент України зазначив: «Ми перебуваємо в абсурдній ситуації, коли Захід боїться, що росія програє війну. І він не хоче, щоб Україна прогнала її..., кожен хоче знайти якусь модель, що дає змогу швидше закінчити війну»³¹.

²⁸ Результатом Саміту миру має стати комюніке лідерів – Зеленський. – Інтерфакс, <https://interfax.com.ua/news/general/987368.html>.

²⁹ Більш детально див.: Див.: Аналітична доповідь Центру Разумкова «Стратегічні партнери України». Журнал національна безпека і оборона, № 3-4, 2023 р., с. 24-25, https://razumkov.org.ua/images/2023/10/11/NSD193-194_2023_ukr_all.pdf.

³⁰ Никифоров: участь у Саміті миру підтвердили 107 країн і міжнародних організацій. – Радіо Свобода, <https://www.radio-svoboda.org/a/nykyforov-samit-myru-uchasnyky/32977041.html>.

³¹ Україна і союзники часто мають різні погляди на закінчення війни – Зеленський. – Інтерфакс-Україна, <https://interfax.com.ua/news/general/987618.html>.

Такі розбіжності стосуються не лише моделі завершення війни (п. 10 Формули миру), а й форм і засобів притягнення росії до відповідальності за агресію. Нині продовжується тривала дискусія щодо статусу міжнародного трибуналу для країни-агресора (п. 7 Формули миру). Отже, нещодавно, 2 квітня 2024 р. міжнародна конференція «Відновлення справедливості для України» (Гаага) ухвалила декларацію, в якій 44 держави підтвердили наміри працювати над створенням такого трибуналу³². Своєю чергою, залишається невирішеним питання конфіскації заморожених російських активів.

Підсумовуючи наведене вище, можна констатувати, що загальним завданням Саміту миру є створення достатньо широкої, стабільної і консолідованої коаліції країн для просування і реалізації єдиної переговорної платформи на основі українського мирного плану з метою припинення війни в Україні.

3. ГЕОПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ САМІТУ МИРУ

Влітку 2024 р. крім Саміту миру відбудеться ряд стратегічно важливих міжнародних подій, які також будуть сфокусовані на українській темі. 13-15 червня лідери країн G7 зберуться на черговий саміт під головуванням Італії. 9-11 липня Вашингтон прийматиме ювілейний 75-й саміт НАТО. А вже 18 липня близько 50 лідерів європейських країн візьмуть участь у IV Саміті Європейської спільноти. З одного боку, всі ці заходи мають для України високий рівень пріоритетності з точки зору її національних інтересів і потреб, в умовах широкомасштабної війни. З іншого — вони свідчать про глобальні різноспрямовані трансформації світової спільноти.

Саміт миру значною мірою уособлює і відображає ряд складних геополітичних процесів і тенденцій. **По-перше**, ця подія має регіональний європейський вимір. Саме для європейських країн і інституцій ЄС, які здійснюють активну допомогу Україні, стратегічну вагу має започаткування масштабного політико-дипломатичного діалогу з питань припинення війни на континенті. Війна

трансформувала зовнішню політику ЄС (насамперед у сфері безпеки), прискорила еволюцію позицій і світогляду європейської спільноти в цілому.

По-друге, Саміт миру слід розглядати в контексті конфронтації на осі колективний Захід-росія. Саме у відповідь на російську агресію сформувалася коаліція союзників України — країни ЄС, США, Канада, Велика Британія, Японія, Австралія тощо. Українська мирна ініціатива покликана сформувати в перспективі масштабну переговорну платформу, основною складовою якої буде де-факто діалог у форматі захід-рф за участю інших міжнародних гравців. Водночас саміт, вкупі з іншими відзначеними вище міжнародними заходами, надаватиме імпульсу для зміцнення солідарності та військово-політичної, економічної консолідації колективного Заходу.

По-третє, миротворча ініціатива Києва має особливе значення з огляду на те, що широкомасштабна війна в Україні стала каталізатором поляризації світової спільноти, небезпечного глобального розмежування (політичного, економічного, ідеологічного) між демократичним світом на чолі з США, ЄС, НАТО і табором країн, де домінують авторитарні/тоталітарні тенденції, культ особи, нехтування правами людини (росія, Китай, КНДР, Білорусь, Сирія, Іран тощо). Між цими світовими центрами триває суперництво за вплив у різних регіонах світу.

Зростаюче геополітичне протистояння «демократія-авторитаризм» є фоном і причиною гострої боротьби між колективним Заходом і росією з її союзниками довкола участі країн Глобального Півдня в Саміті миру. Ця боротьба за голоси країн Африки, Латинської Америки, Близького Сходу, Азійсько-Тихоокеанського регіону глобалізує вагу і значення української мирної ініціативи.

Українська сторона усвідомлює важливість підтримки великої групи «незахідних» країн. Зокрема, останнім часом МЗС України ухвалило і запровадило африканську, Латиноамериканську і Азійську стратегії. У ході підготовки до саміту відбулися численні зустрічі, переговори, консультації

³² 44 держави у Гаазі підтримали створення спецтрибуналу та використання заморожених активів РФ. — Українська правда, <https://www.pravda.com.ua/news/2024/04/3/7449398/>.

на високому і вищому рівнях з лідерами Чилі, Аргентини, Бразилії, Перу, Гватемали, Філіппін, Пакистану, Саудівської Аравії, Іраку, країн Африки. На полях саміту G7 (20 травня 2023 р.) відбулись консультації з прем'єр-міністром Індії, президентами Індонезії та Кореї, а також з прем'єрами В'єтнаму та Австралії. Слід згадати про серію «африканських турне» глави МЗС України, в рамках яких відбулись переговори з керівництвом Африканського союзу. Згодом Д. Кулеба просував Формулу миру на саміті Асоціації Карибських держав (25 країн). Ідея Саміту миру також лунала у зверненні Президента України до Організації американських держав, у виступі на саміті Ліги арабських держав, а також під час його пресконференцій з представниками країн Латинської Америки, Африки.

Отже, завданням-максимум саміту є зміцнення і розширення коаліції країн, об'єднаних ідеєю захисту свободи, загальнолюдських цінностей, міжнародних норм співіснування тощо.

Китайський фактор. У спрощеному вигляді позиція Пекіна щодо війни в Україні виглядає наступним чином. Китай декларує стратегічне партнерство з росією, не засуджує російську агресію і, водночас, намагається уникнути конфлікту з Заходом, проголошуючи абстрактні мирні ініціативи у вигляді набору загальних гасел. Китай підтримує країну-агресора в ГА ООН, але не визнає окуповані території. Китай напряду не поставляє рф зброю (що є одним з його основних пропагандистських аргументів), але нарощує поставки товарів подвійного призначення, що зміцнює російський ВПК.

Загалом, ця подвійна політика пояснюється тим, що Китай є одним з основних отримувачів економічних надприбутків від війни у вигляді дешевої російської сировини, енергоресурсів, монопольної присутності на російських ринках в умовах західних санкцій³³. Отже, де-факто, нинішня ситуація вигідна Пекіну — чим глибше росія занурюється у війну

в Україні, тим більше вона перетворюється на сировинний придаток, залежний від Китаю, який отримує додаткові торгово-економічні преференції. Тому все найбільш примарними є надії на те, що Пекін може натиснути на путіна для зупинення війни в Україні.

Ілюстрацією такої специфіки відносин москви та Пекіна став візит путіна до КНР (16-17 травня 2024 р.), який на фоні пишних церемоній, загальних декларацій про стратегічне партнерство і підписання серії міжвідомчих угод, мав для кремля головну мету — міжнародну легітимізацію російського диктатора після т. зв. «виборів» і політичну підтримку країни-агресора³⁴. Водночас цей візит можна розглядати і як фрагмент кремлівського плану блокування Саміту миру (про це нижче). Невипадково путін заявив про підтримку китайського мирного плану і також невинково, що 17 травня 2024 р. президенти Бразилії і ПАР (поплічники росії і Китаю по БРІКС) заявили, що не братимуть участь у Саміті миру³⁵.

На жаль, останні дії та заяви китайського керівництва дають підстави для припущень, що **Пекін намагатиметься стати альтернативним миротворчим центром, модератором мирної конференції за власним сценарієм (що загалом відповідатиме інтересам країни-агресора).**

Зокрема, 24 травня 2024 р. топ-дипломат Китаю Ван І та головний радник Президента Бразилії з питань міжнародної політики С. Аморім підписали спільне комюніке на підтримку проведення окремої мирної конференції з врегулювання «кризи в Україні», за участю України і росії. Цей новий план містить 6 пунктів³⁶: 1) дотримання принципів деескалації ситуації; 2) діалог і переговори є єдиним шляхом вирішення «української кризи»; 3) всеосяжне припинення вогню; 4) збільшення гуманітарної допомоги «відповідним регіонам»; 5) неприйнятності використання зброї масового знищення, неприпустимість нападів на атомні електростанції;

³³ Див.: Ю. Якименко, В. Юрчишин. Наміри до зближення чи готовність до роз'єднання. Аналітична доповідь Центру Разумкова (травень 2024 р.). с. 8-13, <https://razumkov.org.ua/images/2024/05/14/2024-PAKT-8-5.pdf>.

³⁴ За лаштунками візиту. Чи може китайсько-російське партнерство пережити Сі та Путіна. — Радіо Свобода, <https://www.radiosvoboda.org/a/kytay-ta-rosiya-buduyut%CA%B9-vidnosyny-na-bahato-popolin%CA%B9-vpered/32959052.html>.

³⁵ Президенти Бразилії та ПАР не поїдуть на Саміт миру у Швейцарії — ЗМІ. — Інтерфакс, <https://interfax.com.ua/news/political/987390.html>.

³⁶ Китай і Бразилія підтримують конференцію щодо миру в Україні лише за участі РФ. — Укрінформ, <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3867271-kitaj-i-brazilia-pidtrimuut-konferenciu-sodo-miru-v-ukraini-lise-za-ucasti-rf-komunike.html>.

6) протидія «поділу світу на ізольовані політичні чи економічні групи». По-суті, це нова інтерпретація абстрактного китайського плану, який підтримує Москва.

В цьому контексті очікуваною є оприлюднена МЗС КНР відмова Пекіну від участі у Саміті миру. Цей крок, очевидно, обумовлений і домовленістю з Кремлем, і амбіціями грати роль «головного миротворця» і, в першу чергу, власними вигодами від існуючого «статус кво».

Російський чинник. Москва категорично відкинула українську ініціативу та просуває своє бачення завершення війни у вигляді абсурдної «демилітаризації» і «денацифікації» України, заборони на членство в НАТО, визнання суверенітету РФ над окупованими територіями тощо. Не важко спрогнозувати, що РФ не погодиться з пропозиціями Саміту миру і просуватиме власні позиції. Але, очевидно, що саміт містить для путінського режиму виклик і загрозу. Саме тому Москва задіяла всі можливі інструменти та засоби з арсеналу гібридної агресії для блокування і зриву цього заходу. За словами Президента України: «У нас є точна інформація від розвідки — конкретні дані, — що Росія не просто хоче зірвати Саміт миру, але й має конкретний план, як це зробити...»³⁷.

Можна виокремити наступні складові російського плану зі зриву Саміту миру.

Диверсійно-підривна, шпигунська діяльність (насамперед в Європі) спрямована на дестабілізацію суспільно-політичної ситуації, створення кризових ситуацій, провокування недовіри до органів влади в країнах, що підтримують Саміт миру. У заяві НАТО від 2 травня 2024 р. ідеться про активізацію діяльності Росії у вигляді «дезінформації, саботажу, актів насильства, кібер- і електронного втручання». РФ здійснила гібридні атаки в Чехії, Литві, Естонії, Польщі, Великій Британії тощо³⁸. Вдалося запобігти

вибухам на воєнних об'єктах і об'єктах критичної інфраструктури в Німеччині і Норвегії. У Франції викрито мережу російських веб-сайтів Portal Kombat. У Бельгії триває розслідування фінансування депутатів Європарламенту російськими спецслужбами. На небезпеці здійснення серії диверсійних актів наголошують європейські політики і представники спецслужб. За словами Глави німецького Федерального відомства з охорони конституції Т. Хальденванга, ризик диверсій, державного тероризму значно зріс³⁹.

Масові інформаційні операції мають на меті дискредитувати Україну, довести нікчемність українських мирних ініціатив, пропагувати російські наративи і кремлівські плани завершення війни. Останнім часом в публічному просторі розгорнута масована інформаційна компанія щодо «нелегітимності» Президента В. Зеленського, відтак правової сумнівності укладення з ним будь-яких мирних домовленостей. Інформаційні операції здійснюються через мережі лояльних до Росії політичних і громадських організацій, про-російські ЗМІ. Здійснюється адресна агентурна робота в середовищі «співвітчизників» для проведення масових публічних акцій на підтримку Росії.

Втручання у внутрішньополітичні процеси, підтримка правих, екстремістських рухів. Останнім часом керівництво ЄС і лідери країн-членів, зокрема прем'єр-міністри Польщі і Бельгії, Голова Єврокомісії наголошують на небезпеці масового російського втручання у процес виборів до Європарламенту (6-9 червня)⁴⁰. Загалом ідеться про, з одного боку, інспірування в суспільствах недовіри до демократичних інститутів і процедур, з іншого — підтримку ультра-правих, націоналістичних, сепаратистських рухів, які продукують у суспільствах країн ЄС євроскептичні, антинатовські та антиамериканські настрої. Отже, експерти Європейської ради з міжнародних відносин (ECFR) прогнозують помітне «поправління» нового

³⁷ Росія планує зірвати саміт миру — Зеленський. — Укрінформ, <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3856348-rosia-planue-zirvati-samit-miru-zelenskij.html>.

³⁸ НАТО звинуватив Росію в зловмисних діях проти членів Альянсу, пообіцяв відповісти. — Українська правда, <https://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2024/05/2/7185145/>.

³⁹ Спецслужби Німеччини попередили про підвищену загрозу терактів. — Українська правда, <https://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2024/04/23/7184415/>.

⁴⁰ Бельгія розслідує ймовірне втручання Росії у вибори ЄС. — Укрінформ, <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3851679-belgia-rozsliduvati-movirne-vtrucanna-rosii-u-vibori-v-es.html>.

⁴¹ Різкий поворот праворуч: прогноз на вибори до Європарламенту. — Euronews, <https://uk.euronews.com/politics/european-parliament-2024/01/25/a-sharp-right-turn-a-forecast-for-the-2024-european-parliament-elections/>.

Європарламенту⁴¹. Загалом гібридна агресія москви в тактичному плані зорієнтована на зміцнення тиску правих сил на керівництво європейських країн напередодні Саміту миру, а в стратегічному — на створенні впливового проросійського лобі в політичному істеблшменті країн ЄС і дезінтеграції європейської спільноти.

Переконавання і примушення керівництва країн (в першу чергу країн Африки і Латинської Америки) не брати участь у Саміті миру. Намагаючись блокувати участь якомога більшого числа країн Глобального Півдня у саміті, кремль активізує різноманітні засоби й інструменти гібридного впливу: а) активний політичний тиск, з використанням досить міцної дипломатичної присутності у африканському та латиноамериканському регіонах; б) фінансово-економічний, енергетичний пресинг і шантаж правлячих еліт, експорт корупції, використання кримінальних мереж тощо; в) здійснення спецоперацій за допомогою СЗР, ФСБ, ГРУ, військових контингентів; г) інформаційно-пропагандистська обробка населення країн (RT та Sputnik).

Ініціювання спільно з країнами-партнерами альтернативних «мирних» планів, конференцій. Згадану вище ініціативу Китаю і Бразилії щодо проведення окремого мирного заходу з врегулювання «кризи в Україні» за участю москви і Києва слід вважати першою «пробною кулею», яка зорієнтована переважно на дезорієнтацію світової спільноти напередодні Саміту миру. Є підстави прогнозувати, що рф і КНР координувати дії і доклататимуть зусиль для просування альтернативного «мирного форуму» (можливо, на основі китайського плану), який відповідатиме переважно інтересам країни-агресора і буде протигаю українській ініціативі.

Можна припустити, що росія намагатиметься залучити до такого псевдомиротворчого альянсу, *по-перше*, деяких партнерів по БРІКС — Бразилію, Китай, ПАР, Єгипет, Ефіопію, Іран, ОАЕ. *По-друге*, залежних від москви партнерів по ШОС, СНД і

ОДКБ — Білорусь, Казахстан, Киргизстан, Таджикистан, Узбекистан. *По-третє*, деякі зорієнтовані на рф країни Близького Сходу, Африки, Латинської Америки на кшталт Сирії, КНДР, Нікарагуа, Куби, Еритреї тощо.

Підсумовуючи, слід констатувати, що Саміт миру, з одного боку, має континентальний вимір з огляду на найбільшу зацікавленість європейських країн і інституцій у припиненні війни. З іншого боку, саміт ілюструватиме подальше розмежування між демократичним і авторитарним світом. Загалом, у геополітичному сенсі ідеться про протистояння двох підходів — українська Формула припинення війни та встановлення справедливого миру і план країни-агресора. Не буде перебільшенням стверджувати, що від відповідного вибору світової спільноти значною мірою залежатиме курс її подальшого розвитку.

4. ШЛЯХ ДО ПРИПИНЕННЯ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ І ШАНСИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Загальна ситуація довкола Саміту миру характеризується різноспрямованими тенденціями і процесами, що містять як виклики, так і шанси для України. По-перше, серед світового політичного істеблшменту (насамперед європейського) поступово посилюються очікування завершення широкомасштабної війни в Україні. Це мотивується багатьма політичними, соціально-економічними, гуманітарними чинниками. В Європі є потужний запит на мирні ініціативи і рішення. Загалом, процеси мілітаризації, воєнна риторика на державному рівні, загроза терактів і диверсій лякає населення західних країн, і, відповідно, «зростає тиск на еліти та змушує їх артикулювати мирні кейси»⁴². Причому загальне ставлення європейської спільноти до війни в Україні складається з багатьох «пазлів», серед яких: усвідомлення загрози з боку російського режиму, острах перед ядерним шантажем кремля, втома від тривалої війни в центрі Європи тощо.

Усвідомлюючи такі настрої, російська сторона останнім часом надсилає регулярні сигнали щодо готовності до мирного діалогу

⁴² Напередодні Саміту миру: що треба почути в заявах про припинення війни. — Укрінформ, <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3865720-naperedodni-samitu-miru-so-treba-pocuti-v-zaavah-pro-pripinenna-vijni.html>.

⁴³ Кулеба: Оточення Путіна посилає фальшиві сигнали про нібито готовність до припинення вогню, щоб зірвати Саміт миру. — Інтерфакс, <https://interfax.com.ua/news/political/989002.html>.

і припинення війни на нинішній лінії фронту. На думку глави МЗС України Д. Кулеби, ці «фальшиві сигнали» спрямовані на зрив Саміту миру, якого боїться кремль⁴³. Досвід десятирічної війни свідчить про те, що ініціювання росією будь-яких мирних переговорів має виключно одну мету — забезпечити час для мобілізації сил для наступної агресії. Але так чи інакше, на фоні мирних очікувань, російські спекуляції на тему миру вкупі з ініціюванням з країнами-партнерами альтернативних планів і мирних конференцій містять загрозу і небезпеку мирному процесу.

По-друге, ряд внутрішніх і зовнішніх факторів послаблюють позиції України. Зокрема, ідеться про складну ситуацію на фронті, обмеженість мобілізаційного потенціалу, загальну втому від тривалої війни тощо. Серед зовнішніх викликів слід відзначити уповільненість і обмеженість військово-фінансової допомоги, прогнозоване посилення впливу праворадикальних, націоналістичних сил в інституціях ЄС внаслідок виборів до Європарламенту, невизначеність позиції США після президентських виборів, ймовірність проросійського реваншу на виборах в деяких країнах, зокрема, Молдова, Грузія тощо.

З іншого боку, саміт зміцнюватиме авторитет і вплив України на світовій арені, підвищує консолідацію країн-союзників, розширює географію продуктивного партнерства з державами в різних регіонах світу, відкриватиме для Києва стратегічні перспективи мирного врегулювання на проукраїнській платформі, яку підтримуватиме світова спільнота.

При цьому, слід розуміти, що Саміт миру є лише початком складного і тривалого процесу. Образно кажучи, в червні 2024 р. на цьому заході відкривається «другий фронт» політико-дипломатичної боротьби з країною-агресором. І позиції України у цій боротьбі зміцнюватимуть: 1) стабільна політична солідарність і підтримка держав-союзників на двосторонньому рівні і на міжнародних майданчиках; 2) розширення масштабів і забезпечення регулярності зовнішньої військово-фінансової, гуманітарної допомоги; 3) сприяння модернізації українського ВПК і його інтеграції у систему військово-промислових індустрій Європи і світу; 4) прискорення інтеграції України до ЄС і НАТО (зокрема, відкриття в червні 2024 р. переговорного процесу про вступ до ЄС); 5) продуктивна реалізація програми відновлення України на основі нових практик і технологій; 6) продовження і розширення процесу укладення угод про партнерство з країнами світу у сфері безпеки; 7) вдосконалення і посилення спільної санкційної політики щодо країни-агресора.

Зрозуміло, що це не повний перелік напрямів зміцнення позицій України і створення сприятливих умов для переговорного процесу. Але, очевидно, що саме від «силового забезпечення» мирних ініціатив буде напряму залежати продуктивність подальшого політико-дипломатичного процесу, примушення до миру країни-агресора. І в цьому контексті вирішальне значення матиме єдність демократичного світу, непохитна солідарність і всебічна допомога і підтримка Україні у протистоянні російській інтервенції.